

Skipsbygging i Christiania på 1600-tallet

KNUT SØRLIE OG BJØRN AMUNDSEN

Blant de utstilte modellene i Norsk Sjøfartsmuseum av fartøyer fra unions-tiden med Danmark, er det to som kanskje særlig tiltrekker seg publikums oppmerksomhet. Den ene er linjeskipet «Sophia Amalia» p.g.a. den overdådige utsmykningen av skroget; den andre defensjonsskipet «Staden Christiania» som representant for datidens «hjelpeskrysser» — en blanding av handels- og krigsfartøy.

Tross sine ulikheter har de også noe annet felles: De er begge bygget i Oslo-området. «Sophia Amalia» seilte ut fra verftet på Hovedøya i 1651, mens «Staden Christiania» ble bygd i Sandvika i 1694.

Det er i tidens løp blitt gjort mange spekulasjoner omkring den skipsbygging som har foregått i indre Oslofjord i det 17. og 18. århundre, dog uten at det hittil er gjort noen systematisk undersøkelse. Ved gjennomgåelse av Akershus lensregnskaper har det imidlertid lyktes oss å finne enkelte opplysninger som kan bidra til å gjøre bildet mer fullstendig. Vi har i denne sammenheng valgt å konsentrere oss om Hovedøya. Sandvika og andre byggesteder kan muligens bli gjenstand for senere behandling.

HOVEDØYA

er en 0,4 km² stor øy, skilt fra Oslo av sundet ved Vippetangen. I norsk historie er det blitt særlig kjent som følge av cistercienserklosteret som ble opprettet i 1147, men som ble ødelagt av lensherre Mogens Gyldenstjerne på Akershus i

1532. Øya ble lagt under Akershus slott ladegård, og stein både fra det nedbrente klosteret og fra selve grunnfjellet ble benyttet som byggemateriale for anleggene på Akershus. Det ble også skåret gresstorv til vollene — i 1722 hele 30000 stykker.

Hovedøyas kloster var det første gods kompleks som ble inndratt under staten, og øya er trolig fra første stund blitt anvendt til militære formål. I 1648 besøkte den nykronede kong Fredrik III Hovedøya for å mønstre en stor tropp landsoldater som var forlagt der ute. Såvel i hans forgjenger, Christian IV's, som i hans etterfølgeres tid ble øya brukt som viltbane.

Hovedøya var statseiendom, men ble bortpaktet til private, sammen med de mindre øyene i havnebassenget, i den utstrekning det militære behov tillot. Rentekammeret, som stadig hadde bekymring for statens anstrengte økonomi, gjorde flere framstøt for å få solgt hele stasen, men støtte alltid på motstand hos de militære myndigheter.

De militære krav gjorde at store deler av Hovedøya var avsperrert for sivile i lange tider. Etter hvert ble det en stadig økende interesse for kommunal overtakelse, med tanke på å gjøre øya om til rekreasjonsområde for Oslos innbyggere. Ved siste århundreskifte ble kommunen forpakter, og i 1952 tok øyas 400-årige historie som statseiendom slutt. Kommunen ble eier, og man tok for alvor fatt med å gjøre øya til et trivelig og populært utfartssted.

Småbåthavna på den siden som vender mot Vippetangen, gir den besøkende et levende inntrykk av øyas kontakt med sjø og båt. Men vi må nok ta arkivene fatt for å få nærmere rede på den omfattende skipsbygging som fant sted på Hovedøya for tre hundre år siden.

SKIPSBYGGING PÅ HOVEDØYA

I Akershus lensregnskaper forekommer det mye stoff om skips- og båtbygging i lenet, men dessverre uten nærmere stedsangivelse. I 1617 kan vi lese at mester Claus Johansen, skipsbygger, reparerer Kgl. Maj.s skip «Rafael». Det er en stor affære, men det er ikke mulig å fastslå om reparasjonen er utført på Hovedøya. Det later heller ikke til at kongens engelskfødte skipsbygger David Balfour var på Hovedøya da han i 1631 ble sendt opp til Trondhjem.

I 1642 ble Hannibal Sehested utnevnt til stattholder i Norge, og han gikk resolutt inn for å bygge opp Norges militære beredskap, både på land og sjø. Dette er nok en av grunnene til aktiviteten i skipsbyggingen på Hovedøya i denne tiden.

Første gang skipsbyggeriet på Hovedøya dukker opp i arkivene, er i 1645. I et kongebrev av 11. mai 1645 står det at kongen har sendt den engelske skipsbyggmester Jan Robbins og sønnen Jacob til Christiania, og at Robbins har truffet avtale med stattholder Hannibal Sehested om bygging av et skip «etter den skabelon og fortegnelse, vi eder derpaa naadigst give have, skabelonen med vores egen haand paategnet og fortegnelse av admiralen paa Holmen underskrevet». Avtalen går ut på at Sehested skal la skipet bygge av tømmer som han har liggende, og at han også skal bekoste jern og trefang samt skipsbyggernes lønn. Kongen (dvs. marinemyndighetene i København) skal skaffe seil, redskaper, anker og tau, samt «folk og andet som det udtakle skal». Når skipet er ferdig, skal det overtas av kongen.

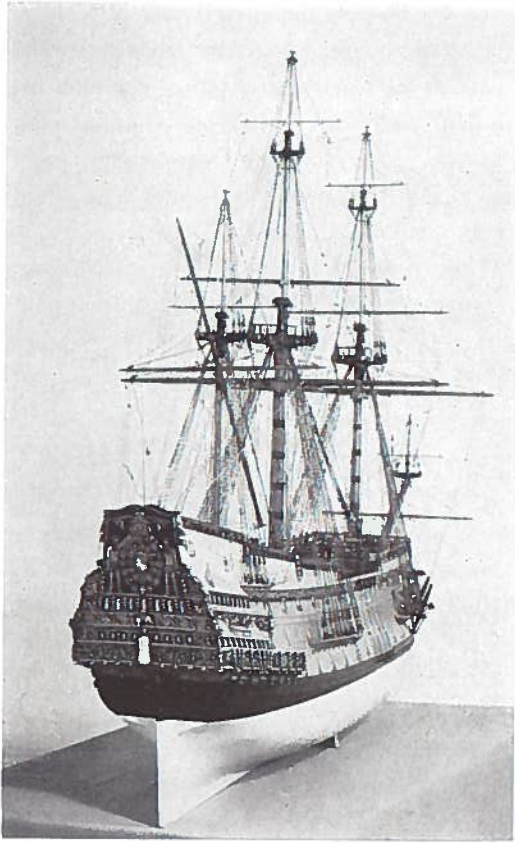
Fartøyet som omhandles er «Hannibal», etter datidens forhold et stort orlogskip med 60 kanoner.

I begynnelsen av 1645 forelegger Sehested for Frederik Boyesen, inspektør for flåten's defensjonsskip, følgende spørsmål angående arbeidet:

1. Hvor stort og hvilken fasong skipet skal få etter den skabelon som er påbegynt.
2. Hvorledes arbeidet videre skal drives.
3. Når det skal være ferdig (at skyde udi vandet).
4. Hva som trenges til skipets fulle utrustning, og som ikke kan skaffes her i landet, men pleier bekostes av kongen, og må fåes opp fra København.
5. Spesielt nøye skriftlig erklæring fra dem begge «om tømret er færdigt saa godt og rent» som det bør være, eller hvis noe mangler, om det kan skaffes til våren.
6. Om Boyesen vil påta seg arbeidet som entreprenør, og i så fall, på hvilke betingelser.
7. Fortegnelse over hva som trengs ellers, men som kan skaffes i Norge. Det bør straks bestilles og gjøres nøyaktig skriftlige avtaler om leveranse, priser o.l.

Sehested vil ha nøyaktig svar på dette «saa at jeg maa være vis paa at skibet skal uden nogen forsømmelse eller feil til visse tid vorde færdigt og af saadan størrelse, styrke, facon, at det kan passe for et ret hovedorlogs-kongeskib lig andre hovedskib udi Kgl. Maj.s flaade».

Den 15. desember kan Sehested oversende Boyesens og Robbins forslag til lensherren i Østfold, Steen Willumsen. Og Willumsen var sakte sakkynndig, som

Linjeskipet «Sophia Amalia», bygd på Hovedøya i 1651.

“Sophia Amalia”, ship-of-the-line, built at the island Hovedøya in Oslo harbour 1651.

forhenværende admiral og sjef for marineverftet på Bremerholmen i København, og som derfor ifølge Sehested «i saa maade haver god viidenskab om saadan bygning bedre end jeg er bevandt». Stattholderen vil derfor høre lensherrens «gode raadføring og mening», og håper å møte Willumsen i Fredrikstad for å diskutere saken nærmere. Dette førte til at Willumsen fikk i oppdrag å ha direkte tilsyn med arbeidet.

Det later imidlertid ikke til at selve byggearbeidet på «Hannibal» kom ordentlig i gang før utpå våren. Selve kontrakten med Boyesen har det ikke lyktes å finne, men vi ser i hvert fall at han har kvittert for skipstømmeret.

Foruten sønnen Jacob hadde Robbins med seg fem svenner, blant dem Williandz Christensen, som var Kgl. Maj.s mestersvenn for tømmermennene. Robbins hadde en årslønn på 960 riksdaler, samt fritt hus, mens sønnen hadde 300 riksdaler. Skipstømmeret måtte suppleres; i januar 1646 fraktet Jacob

Madtzen en skipslast «Egetømmer» fra Ellingskilen til Hovedøya. Byggingen av skipet medførte også atskillige byggetiltak på land. Mester Galle Truls, tømmermann i husbygging, oppførte et nytt dobbelt «Reihus til skibsfolkene og et ganske regimentskvarter», og murmester Morten Pfundt murer skorsten og skillerom i båtsmannsvåningen.

Utpå sommeren 1647 begynner skroget å bli ferdig, og kongen forordner at det skal takseres av Sigurd Gabrielsen (Akeleye) til Kambo, og kaptein Gillis, samt betales av «Norges Contributioner», «efterdi vi og icke til sind er herefter at sætte de midler paa skibsbygning som vi selv skal leve af uden at viide noget derfor igjen».

«Hannibal» ble sjø satt den 18. oktober 1647 i «tvende høye Excellencer nærvær». Etter fullførelsen ble skipet ført til København av kaptein Jacob Paulsen.

Mester Robbins og hans sønn blir imidlertid igjen på Hovedøya, hvor de strekker kjølen til nok et fartøy — Danmarks svar på britenes stolthet «Sovereign of the Seas». Imidlertid forlater de verftet før det nye skipet er ferdig. Våren 1650 får de i oppdrag å reparere kongens skip «Christiania Ark» som var sunket i Svelvikstrømmen. Ledelsen av byggingen på Hovedøya blir overtatt av underbyggmester Frantz Jacobsen. Han gjør skipet klar for sjøsetting, men før så skjer, blir det besiktiget av Christopher Lindenow som er blitt sendt opp fra København i dette øyemed.

Det er «Sophia Amalia» — den danske flåtes stolthet — som er klar til å gå på vannet. Med en lengde på 165 fot slo det «Sovereign of the Seas» med tre fot. Skipets største bredde var 38½ fot. Dybden er ikke oppgitt, men lå trolig mellom 16 og 17½ fot, som var det normale for skip av denne størrelse. «Sophia Amalia» ble admiralskip og hovedfartøy for 2. eskadre i den dansk-norske flåte, som besto av følgende skip:

Sophia Amalia (admiral)

Victoria (viseadmiral)

Stadhuis (schoutbynacht)

Lindormen

Island (ex Forgulde Fisk, bygget på Hovedøya i 1669)

Sælhunden

Skipets overdådige utsmykning skyldtes at det også skulle tjene som kongeskip for Frederik III og hans familie.

Utrustnings- og bemanningslisten for «Sophia Amalia» er interessant bl.a. fordi den spesifiserer beregnede kostnader:

ORLOGSSKIBETS UDRUSTNING

Skibets corpus og holl med bilt og snidkerwerck	18.000 rdl.
Master, stænger og raaer med all rundholt	800 rdl.
Tauværk, alt løbende og stående redskab til master og stænger 2 stk.	7.083 rdl.
Blokke til lovene med pokkenholtskiver	400 rdl.

13 stk. sejl nemlig:

- 1 seil 11 alen dyb, $23\frac{1}{4}$ alen bred og 11 duge af holl. dug.
- 1 bovenblinde sejl 17 alen dyb, $10\frac{3}{4}$ alen oven, 22 alen under af fin holl hørlærred.
- 1 fok sejl 15 alen dyb $35\frac{1}{2}$ alen bred, og 30 duge af holl. dug.
- 1 bonnet 3 alen dyp, $35\frac{1}{2}$ alen bred, og 30 duge af holl. dug.
- 1 fok merssejl 19 alen dyb, $20\frac{1}{2}$ alen oven, $33\frac{1}{2}$ alen under af holl. dug.
- 1 fok bramsejl $9\frac{1}{2}$ alen dyb, $12\frac{1}{2}$ alen oven $19\frac{1}{2}$ alen under af holl. hørlærred.
- 1 storseil 17 alen dyb, 39 alen bred og 33 duge af holl. dug.
- 1 stor bonnet 3 alen dyb, $39\frac{1}{2}$ alen bred og 33 duge af holl. dug.
- 1 stor merssejl 22 alen dyb, $21\frac{1}{2}$ alen oven $38\frac{1}{8}$ alen under af holl. dug.
- 1 stor bramsejl $10\frac{3}{4}$ alen dyb, $12\frac{1}{4}$ alen oven, $20\frac{1}{2}$ alen under af fin holl. hørlærred.
- 1 stagesejl 18 alen dyb, 21 alen bred og 18 duge af holl. dug.
- 1 mesansejl $26\frac{1}{2}$ alen dyb, 26 alen oven, 25 alen under af holl. dug.
- 1 mesan bonnet $2\frac{1}{2}$ alen dyb, $24\frac{1}{2}$ alen oven, $27\frac{1}{2}$ alen under af holl. dug.
- 1 krydssejl 13 alen dyb, $10\frac{1}{2}$ alen oven $20\frac{1}{2}$ alen under af fin hørlærred.

Med arbejdsløn og sejl af hollandsk dug 2.930 $\frac{1}{2}$ alen ialt 1.098 rdl. 5 mrk. 10.

Med arbejdsløn og sejl af hørlærred på 370 $\frac{1}{2}$ alen ialt 92 rdl. 5 mrk. 12.

Ankere:	1 pligtanker	13 skippd.	1 daglig	12 skippd.
	1 tøjanker	11 skippd.	1 war	11 skippd.
	1 warp	3 skippd.	1 warp	1 $\frac{1}{2}$ skippd.
	for ialt 772 $\frac{1}{2}$ rdl.			

Kjøkkentøj: flæskekedel, fiskekedel, grønkedel, sielkedel, tjærekedel samt 2 mindre og 2 kobbervægte ialt 222 $\frac{2}{3}$ rdl.

Flag:

1 fane på 13 duge 18 alen af haardug	234 alen
1 flagg agter 13 duge	288 alen
1 flagg på toppen 11 duge	165 alen
1 flagg på toppen 9 duge	115 alen
1 flagg på toppen 7 duge	78 alen
1 flagg på toppen 5 duge	40 alen
1 flagg på toppen 3 $\frac{1}{2}$ duge	24 alen
1 flagg på toppen 3 duge	14 alen
4 fløje	34 alen
1 vimpel 70 alen lang	157 alen
1 vimpel 56 alen lang	124 alen
1 vimpel 46 alen lang	104 alen
1 vimpel 40 alen lang	90 alen
1 vimpel 36 alen lang	84 alen
1 vimpel 30 alen lang	68 alen

i alt 358 rdl. 2 sk.

Stykker:

I den underste rad bør at være 24 pd. eller halve kart over, hvert til 16 skippd. af metal.

I den mellemste lag bør at være 12 pd. af jern hver 11 skippd.

I den øverste og 3 lag bør være 6 pd. af jern hvert 8 skippd.

Ovenpå bør at være 1 pd. falkonet hvert 1 skippd.

Til hvert stk. er beregnet 50 skud med krudt og lod i alt 5.947 rdl. 5 mrk. 8 sk.

	stk.	Folk til	krudt	kuler	granater	koster i alt
24 pd.	28	6 md.	28 skod	28	74	42.031 $\frac{1}{3}$ rdl.
12 pd.	28	4 md.	28 skod	28	—	2.191 rdl.
6 pd.	22	3 md.	22 skod	22	—	937 $\frac{2}{3}$ rdl. 8 sk.
1 pd.	2	—	2 skod	2	—	146 rdl. 4 sk.
						i alt 52.022 rdl. 1 mrk. 4 sk.

Materialer til stykkerne	24 pd	12 pd	6 pd	1 pd
Læred	1 pd	$\frac{3}{4}$ pd	$\frac{1}{4}$ pd	1 ark papir
Forladning	3 pd	1 $\frac{1}{2}$ pd	$\frac{3}{4}$ pd	1 pd til 8 skud
Fortsætter med visker	1	1	1	1
Tallier	2	2	2	—
Broger	1	1	1	—
Blyplater	1	1	1	1
Krudthorn	1	1	1	1
Remnåle	1	1	1	1
Boer	1	1	1	1
Karduspatron	1	1	1	1
Kofødder	2	1	1	—
Handspiger	4	4	4	—
Barebom til 4 stk.	1	1	1	—
Stilholt	1	1	1	—
Fisk	1	1	1	—
Luntestikker	4	4	4	—
Krudtsække til 4 stk.	1	1	1	—
Ladeskort til 4 sk.	1	1	1	—
Falkonet til r til 4 stk.	1	1	1	1
				i alt 300 rdl.

Handgewehr belagende:

400 handgranater á 1 rdl.

60 flintrør á 3 rdl.

80 musketter á 1 rdl. 4 mark.

60 par flintepistoler á 3 rdl.

2 hele slagsværd á 6 rdl.

2 halve slagsværd á 3 rdl.

100 entre økser á 3 mrk.

100 skibssabler og pampertes á 1 $\frac{1}{2}$ rdl.

80 kommiskårder á 1 rdl.

4 bartisaner á 2 rdl.

2 hellebarder á 1 $\frac{1}{2}$ rdl.

30 hele picker á 5 mrk.

50 halve picker á 2 mrk.
 20 entreøkser med pistoler á 2½ rdl.
 i alt 1.294 rdl.

Mannskap fordres allerminst:

Ved stykkene	350 md.
Ved sejlene	100 md.
Soldater	110 md.
	<u>560 md.</u>

I 6 mndr. lønnes disse med hver 5 rdl. 1 mrk. 8 sk. undtagen soldaterne, der betales af landetaten, d.v.s. i alt 4.725 rdl.

Kosten for 560 md. er:

Flæsk	46 skippd. 19 lispd. 7 pd.	á 14	rdl. skippd.	657 rdl. 3 mrk. 10½ sk.
Kød	81 skippd.	á 7	—»—	588 »
Fisk	63 skippd.	á 10	—»—	630 »
Smør	52 skippd.	á 20	—»—	1040 »
Brød	651 skippd.	á 3½	—»—	2170 »
Øl	2115 tdr.	á 1	rdl. td.	2115 »
Gryn	580 tdr. 5 skp.	á 3½	—»—	2032 » 5 » 8 »
Ærter	1158 tdr. 4 skp.	á 3	—»—	3476 »

gage og kost på 6 mdr. i alt 17.434 rdl. 3 mrk. 2½ sk.

Til kosten bruges også:

ca. 66 favner brændevæd á 11 mrk.
 8 tdr. salt á 3 rdl. 2 mrk.
 I alt 174 rdl. 4 mrk.

Desuden følgende officerer:

2 kaptajner 6 mndr.s gage og kostpenge 608 rdl.
 2 løjtnanter 6 mndr.s gage og kostpenge 210 »

Resten får ingen kostpenge, men alene gage og spiser nogle af dem med officererne og nogle med de gemene:

1 skipspræst	75	rdl.
1 overskipper	50	rdl.
1 underskipper	20	rdl.
1 overstyrmand	84	rdl.
1 understyrmand	72	rdl.
1 overbadsker	72	rdl.
1 underbadsker	36	rdl.
1 højbaadsmand	15	rdl.
1 maat	12	rdl.
3 quartermestere	45	rdl.
1 skibsmand	15	rdl.
1 maat	12	rdl.
1 arkelimester	20	rdl.
1 underarkelimester	15	rdl.
2 maater	28	rdl.
1 overtømmermand	96	rdl.

3 ruhuggere	31	rdl. 3 mrk.
1 oversejlmaker	15	rdl.
1 undersejlmaker	10	rdl. 3 mrk.
1 overbøddker	12	rdl.
1 underbøddker	10½	rdl.
1 skibsskriver	36	rdl.
1 kok	36	rdl.
1 underkok	10½	rdl.
2 trompetere	24	rdl.
1 mestermand	12	rdl.

I alt 1.554 rdl. Officerer i alt 1.683 rdl.

Hele skibet med 6 måneders fuld udrustninge koster 101.709 rdl. 1 mrk. ¼ sk.

«Sophia Amalia» ble slettet av flåteregisteret i 1687, altså etter 38 års tjeneste.

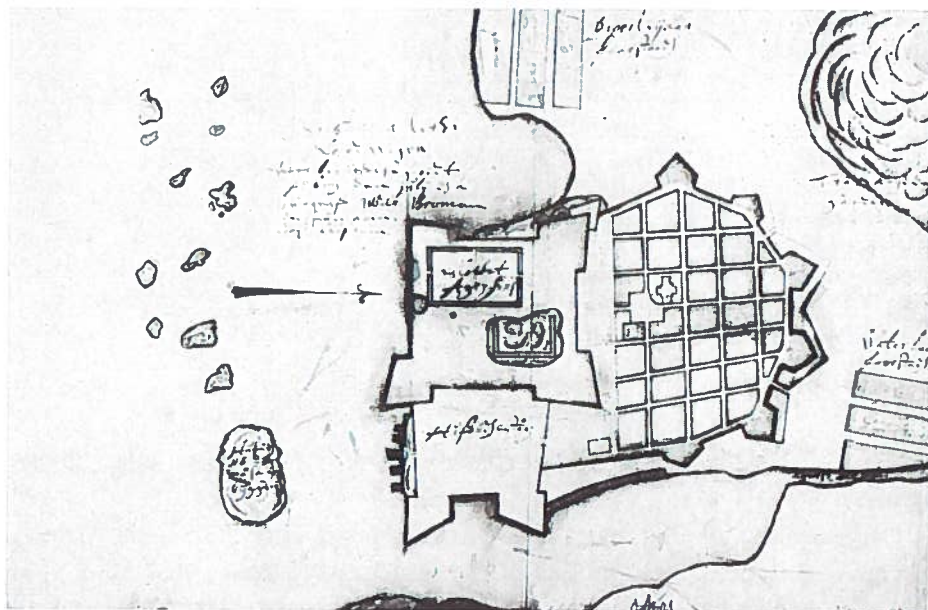
Det foregikk livlig skipsbygging på Hovedøya også etter at «Sophia Amalia» ble levert. I en besiktigelse av Ladegårdspøns (Bygdøys) skog i 1651 hører vi at det bl.a. er blitt hugget av kongens skipsfolk til to nye skip, som bygges på Hovedøya, både til bommer, handpigger, rær og «andet meere de kunde haffue fornødet». Til husene på Hovedøya og kabysseene på de to skip var det medgått 22.000 hollandske mufertes og 2000 klinker.

I 1653 bygger skipsbyggmester Frantz Jacobsen tre nye skjærbåter «her ved slottet», med kledning, tofter, kahytter, plikter og gallioner. Der oppføres også et skjærbåthus av rundtømmer, og det må antas at også dette er foregått på Hovedøya.

Skipstømmermennene blir etter hvert en tallrik yrkesgruppe i Kristiania. De er hovedsakelig beskjeftiget med fartøyer som tilhører slottet. Så godt som alle er bosatt i Vaterland.

Siden Brömsebro-freden i 1645, da Danmark—Norge tapte Jämtland og Härjedalen til Sverige, hadde det hersket fred i Norden. Men Frederik III hadde ikke gitt opp tanken på å få revansj for nederlaget i hans fars tid, og da Sveriges kong Carl X Gustaf i 1656 kom i en vanskelig situasjon i krigen mot Polen, fant Frederik at tiden var inne. Etter å ha vervet soldater og fått bevilget midler, erklærte han krig mot Sverige 1. juni 1657.

Dette fikk innvirkning på aktiviteten på Hovedøya. Samme år kom en ny engelsk skipsbyggmester, Thomas Lindsey, til Kristiania, oppsendt av kongen. Han har fått i oppdrag å bygge to fregatter. Byggingen skal foregå parallelt, og Lindsey blir derfor anvist plass hvor det kan anlegges to beddinger, side om side. Stattholderen, Nils Trolle, blir pålagt å stille 20 skipstømmermenn,

«Christiania Wthi Nordwegen efther berättelse giordt A^o 659 (1659) den (...) july dhå Buurgraf Wålb: Broman der ifrån löös bliffen.» Hovedøya «därpå Skeppsbygging» vises i nedre venstre hjørne.

Swedish map of Christiania (Oslo) from 1659. The Hovedøya is shown in lower left corner, with the inscription "Shipbuilding" in archaic Swedish language.

blant disse også byggmesterens sønn som skal være mestersvenn. Videre skal stattholderen skaffe «furutømmer, jern værk pick og tjære». Byggmesteren får 32 riksdaler månedlig og sønnen halvparten.

Den nyss erklærte krig ble ikke langvarig. De svenske troppene marsjerte inn i Danmark fra sør, og selv om Sveriges flåte ble holdt i sjakk ved Wismar, kom vinterkulden til hjelp og slo bro over beltene. 26. februar 1658 ble fredsavtalen undertegnet i Roskilde, og i stedet for å vinne noe tilbake, måtte Danmark avstå ytterligere store landområder til Sverige.

De to påbegynte skipsskrog i Kristiania var nok ikke fullført, men noen nedtrapping i byggevirkksomheten fant likevel ikke sted. Sommeren 1658 blir det fra København gitt beskjed om at når de to fregattene er ferdige, skal Lindsey gå i gang med to «skuder, efter medfølgende sarter (☉: certer)».

Naturlig nok var svenskene meget interessert i hva som foregikk av militær skipsbygging i Norge, og i Kgl. Fortifikationens Arkiv i Stockholm oppbevares et interessant kart over Kristiania, med følgende påtegning: «Christiania Wthi

Nordwegen efther berättelse giordt A° 659 (1659) den july dhå Buurgraf Wälb: Broman der ifrån kom löös bliffen.»

Broman var en fremtredende svensk embetsmann, president i Göteborg og siden «burggrefve» i det nyerobrede Malmö, hvor han døde i 1667.

Av særlig interesse for oss er at på dette «spionkartet» er også inntegnet «Hufvudsö därpå Skeppsbygging». På baksiden av kartet er en raskt nedtegnet kartskisse av samme område, med angivelse av innbyrdes beliggenhet av viktige punkt i og ved Kristiania. Dessverre er hverken skissen eller kartet tilstrekkelig detaljert til å angi Hovedøy-verftets eksakte plassering.

Ulrik Frederik Gyldenløve ble utnevnt til stattholder i Norge i 1664, og også i hans tid skjer det utvidelser på Hovedøya. I 1667 lar han Knut Tømmermann føre opp to bygninger, som oppholdssted for skipsbyggmesteren og underhavende folk. Nå er det en mester Cornelius som bestyrer verftet, med en daglønn på 5 ort.

I 1669 bygges to større fartøyer på Hovedøya, orlogsskipet «Guldenlew» på 54 kanoner og en mindre fregatt, «Forgylde Fisk» på 8 kanoner. «Guldenlew» var fortsatt under kommando så sent som i 1711, mens «Forgylde Fisk» alt i 1677 er omgjort til brander.

Arbeidsstokken på verftet var ikke særlig stor. Den bestod av 12-13 tømmermenn, med daglønn varierende fra 16 skilling til 2 ort 6 skilling, en boremester med 2 ort dagen, en borer med 16 skilling, 2 sagskjærere med 1½ ort, 3 ruehuggere som tjente fra 20 skilling til 1 ort 2 skilling. Videre har vi smeden og materialskriveren. Fine skulle «Guldenlew» og «Forgylde Fisk» bli — i august 1669 blir skipsbilledhugger Trygve Lauridsen med ikke mindre enn 4 svenner sendt oppover fra København for å utføre fornødne forsinginger på skipene. Mesteren har 7 riksdaler om uken, svennene 3-4 riksdaler. I februar 1670 reiser mesteren med 2 svenner tilbake; de to andre skal bli på Hovedøya til påske. Billedhuggerne får utbetalt 6 riksdaler til lys, da det var så mørkt om morgenen i de lange vintermånedene.

Midt i 1690-årene ser det ut til å ligge ikke mindre enn tre større skipsverft i nærheten av Kristiania. Defensjonsskipet «Staden Christiania» ble som nevnt bygget ved Sandvika av Joseph Harley i 1694. På Hovedøya fikk general Haussman bygget «De tvende Gyldenløver».

Også på Bleikøya ble det anlagt et verft i denne tiden, av Mads Olsen. Ved hans død i 1695 prøvde hans engelske kreditor å selge det, men tross det var taksert til 3500 riksdaler, kom ikke salgssummen opp i mer enn 1000.

Verftet på Bleikøya ble kjøpt av Ole Christensen. Vi har ikke fulgt det videre frem i tiden, men båtbygging har fortsatt på Bleikøya til våre dager.

SUMMARY

Shipbuilding in Christiania (Oslo) in the 17th century.

When Hannibal Sehested became Governor of Norway in 1642, he immediately launched an ambitious scheme towards a strengthening of the defence systems, both on land and sea. An important centre in Danish-Norwegian naval shipbuilding in the second half of the 17th century was Hovedøya, a little island in the harbour basin of Christiania (now Oslo). Several large naval ships were built here, of which the "Sophia Amalia" was the largest and most famous. Her length of 165 feet exceeded that of Britain's "Sovereign of the Seas" with three feet, and she carried a total armament of 80 cannons on three decks. Her role as a Royal Vessel also caused her to be given elaborate decorations.

The authors have sought through various official archives and libraries in order to have more knowledge about the shipbuilding activities on Hovedøya, than hitherto known. The result from their studies have confirmed the assumption that a considerable number of vessels were built here up to the early 18th century, and that this also has involved the construction of many shore-based installations.

However, one of the main problems, the actual site of the yard, still remains unsolved. Neither in archives nor on the island, have any decisive clues been found.